

**Commentariorvm, Ac Disputationvm In Primam Partem
Sancti Thomæ Tomvs ...**

Complectens Quæstiones à XXVII. vsque ad LXIV. & à Quæstione CVI.
vsque ad CXIV.

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1620

Solutio argumentorum prioris opinionis. c. 6.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81000](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-81000)

Postremo alij sic arguunt. Multo magis est, eleuari à Deo intellectum ad visionem Dei, & ad actus supernaturales, quam eleuari calorem, ut quatuor à Deo ad producendum calorem ut octo: sed si caior eleuaretur hoc modo, non esset vila ratione causa propria caloris ut octo secundum excessum illum: ergo nec intellectus vila ratione est causa propria visionis Dei. Ceterum hoc argumentum facile diluitur: primum, quia comparatio inutilis est, eo quod calor, ut quatuor non potest eleuari à Deo ad producendum excessum caloris ut octo, ut iam fatis probatum est: intellectus autem noster potest eleuari ad vindendum Deum solum, quod virtus, quam habet ad intelligendum, supernaturali aliquo principio compleatur: est igitur inutilis comparatio adducta in argumento. Deinde etiam si posset calor eo modo eleuari, non esset eadem ratio utriusque: nam calor ut quatuor non haberet inchoatam virtutem ad illum excessum, nec excessus ille postularer natura produci a calore, ut quatuor: at intellectus certe habet inchoatam virtutem ex se ad intelligendum, ita ut visio Dei non possit sine vi naturali intellectus, produci, ac proinde minus distat intellectus a visione in ratione agendi, quam calor, ut quatuor a calore ut octo.

CAPUT VI.

Solutio Argumentorum prioris opinionis.

Argumenta vero prioris sententiae nihil habent difficultatis. Ad primum & tertium dicimus, neque ad incarnationem posse assumi instrumentum physice concurrens, neq; ignem inferni ad imprimendam qualitatem dæmonib; properationem predictam, qua vniuersitatem probauimus, non posse rem aliumi ut physicum instrumentum, que ex se non habeat aliquam praeciam operationem, vel inchoatam virtutem ad talem effectum: hanc vero non habet vila creatura ad incarnationem, & nivio nem diuinatis cum humanitate, nec ignis ad illam qualitatem. Addere quod qualitas illa angelis impella cōmentita est, ut infra, disp. 142. c. 5. ostendemus, quare ex illa nullum defini potest argumentum. Eodem modo dicimus ad secundum, verba nimirus Sacerdotis in consecratione (& idem generatio de quolibet sacramento sentiendum est) non operari physice ad transubstantiationem, aut ad effectum sacramenti, sed solum ut instrumenta moralia per modum impetracionis propter eandem rationem. Aque hinc patet solutio tertij implicare nimiri contradictionem, rem aliquam alium ut instrumentum ad creandum, ut c. 3. ostensum est.

Ceterum circa secundum argumentum obiter obseruandum est, etiam si verba consecrationis effici physica instrumenta transubstantiationis, id quod nouas etiam alias habet difficultates, ut suo loco videbitur: nulla tamen ratione dicendum esse, ea operatura physice substantiam corporis & sanguinis Christi, ve nonnulli communicantur. Primo quia ad defendendam rationem vera & propria transubstantiationis, id prosus superuacaneum est. Ut enim definitur in Concilio Trident. less. 1. cap. 4. ex sola veritate verborum, vera & propria transubstantiatione colliguntur: ac proinde cum sola veritate illorum constare pos-

ARTIC. V.

test; atqui etiam si verba non efficerent physice ipsam substantiam corporis Christi, nihilominus essent vera: ergo efficitur vera & propria transubstantiatione. Si enim prolatis verbis Christi esset ibi, & simul non esset panis, vera essent verba: ergo absque eo, quod producerent substantiam corporis Christi posset esse vera. Quare superuacaneum videtur, physicam illum etiaticam verborum circa substantiam ipsam corporis communisci. Verba Concilij sunt. *Quoniam autem Christus Redemptor noster corpus suum id, quod sub specie panis offerebat, vere esse dixit, ideo perfusum in Eucharistia fuit, idque nunc denou funda hec synodus declarat, per confectionem pants, & vini consecrationem faciat nisi substantia pants in substantiam corporis Christi Domini nostri, & totius substantiae vini in substantiam sanguinis eius; quia consecratione conuenienter, & proprio sancta Catholica Ecclesia transubstantiatione est applicata.* Quis autem audierit ascire, ad inferendam veram transubstantiationem necessarium esse aliquid aliud, præter veritatem, ex illa sufficiat eam colligat Concilium, & Ecclesia tempore collegit. Hoc argumentum in disputationibus Theologicis ante annos 14. viii sum, vi probatum, ad veram transubstantiationem necessarium non esse physicam productionem temini substantialis, quæ ex natura rei cum destructione panis connexa sit: quod non parum acutè & dñe Theologi, ut contrarium tuentur sententiam, varie dissoluere posse conati sunt.

Primo respondent, Ecclesiam non collegere transubstantiationem ex sola virtute verborum, sed etiam tanguam notum suppliciile, Domine, ut fecisse hoc mysterium modo maxime conuenienti veritati verborum; hic autem erat per actionem substantialis, qua produceretur terminus ad quoniam sicut etiam colligit Ecclesia, substantia pants inde destruatur, cum tamen possint esse vera vobis si substantia pants maneret separata ab accidentibus, & in locum peculiarem reposita: quia conuenienter non erat, substantiam pants ita referunt, sed omnino destrueri, & ita Ecclesia non collegere sola veritate verborum, consecrationem faciat fuisse. Fateor quidem, Ecclesiam supponere, conuenienti modo colectationem fieri, ut vera reddatur verba. At conuenient modus censer debet quem nos ponimus: si enim ex eo solum, quod est verborum corpus Christi solum (peciemus, & hoc præsentia his verbis significare) pants destruatur, verba obtinere suam veritatem multo conuenientius erit, afficeri, hoc modo factam fuisse consecrationem: cum modus hic multo facilior sit quam afficerre, corpus Christi producere tali actione substantiali, quæ suapte natura infeta ex se definitione in pants; qui modus philosophi ad meum exigitur, intuperabiles conuicere difficultates ille autem modus, qui facilior est, magis conueniens censer debet huic mysterio.

Secundo respondent aliqui, Concilium ex sola veritate verborum non collegere transubstantiationem: quia ad hoc necessario supponere debet, non posse esse vera verba illa, si substantia pants, & vini maneret sub accidentibus: quod principium valde infirmum est: sed collegere transubstantiationem ex traditione Ecclesie, quæ no solo naturali discursu, sed diuinitus illustrata intellexit, quia Christus in sensu vero, & proprio dñe esse corpus suum, quod offerat; ita efficitur

final conuersionei viuis substantiae in aliam. Verum haec solutio ex verbis citatis Concilij confutari potest, & eum minime constare videtur. Nam verbis eisatis dicitur, Ecclesiam semper sibi perclusum habuisse, hic fieri transubstantiationem ex eo, quod Christus vere esse dixit corpus suum, & nunc denio ipsum Concilium idem definire; cum ergo tanquam causam huius sensus Ecclesia assignet Concilium veritatem verborum, non alia ratione hoc perclusum sibi habuit Ecclesia, nisi quia verba vera esse non poterant, si substantia panis & vini ibi maneret. Adde, quod si hic ratiocinatione non potuit Ecclesia sufficienter adduci, ut hoc existimat, non potuit credere, ibi fieri transubstantiationem, ex eo, quod Christus in sensu vero, & proprio dixit, esse corpus & sanguinem suum id, quod offerebat, sicut praedicti Doctores affirmant: sed alius id credere debuit, ergo praedicti Theologi in hac solutione secum non latit constant.

Tertio respondent aliqui, ex sola veritate non collegisse Concilium conuersionei substancialis, sed conuersionei substancialium, quam licet appellauerit transubstantiationem: non tamen appellavit substancialem conuersionei: dicunt autem in hoc sacramento non solum esse concedandam conuersionei & transubstantiationem, sed etiam substancialem commutationem, quae fise productione substancialae, in quam sit conuersio, intelligi nequit. Ego tamen non video, quia ratione praedicti Theologi contendant, non solum defendere in hoc sacramento veram conuersionei viuis substantiae in aliam, quae proprie dicatur transubstantiatione: sed etiam aliud difficillimum modum substancialis actionis, quo producatur terminus conuersonis: cum nulla ratio talem actionem in hoc sacramento postulare videatur. Nam licet ea possibilis esset: tamen extremi solum adstrui deberet, quatenus necessaria esset, ad defendendam veram, & propriam conuersionei viuis substantiae in aliam, substancialiam, quae conuersio vere & proprie dicatur transubstantiationem: hoc enim necesse est ab omnibus ita doceri, cum ab Ecclesia id definitum sit. Quod si vera transubstantiatione recte defenditur sine tali actione substanciali: quoniam obsecro fundamēto talem actionem substancialem excogitabimus: vel quae necessitas ad eam afficeret nos cogere poterit, præfertum cum talis actio, si possibilis esset, non sine magno miraculo esse posset. Miracula autem, quae necessaria non sunt ad defendendum mysterium huius sacramenti, concedi non debent: alioquin plura alia configere licet. Porro autem concilium ex sola veritate verborum non solum collegit, fieri conuersionei viuis substancialis in aliam: verum etiam ad didicere, eam cōuenienter & proprie ab Ecclesia transubstantiationem appellari. Hoc ergo solo contenti simus, & reliqua omnia, etiam si possibilia aliquo modo defendi possent tangent superuacanea reūciamus.

Quarto respondent aliqui, Concilium nō colligit transubstantiationem ex veritate speculativa omnino, sed ex practica, quae facit id, quod significat: id autem, quod significatur his verbis, esse veram transubstantiationem, quae necessario postulat productionem termini ad quem. Ego quidem fateor, veritatem horum verborum practicam esse, & non tantum speculativam; non quod

veritas practica in alio posita sit, quam speculativa; nam utraque, quatenus veritas, in eō forma liter est, ut enunciare id, quod est, quae dicti solet conformitas vocum eum re enunciata: sed quia practica hoc habet peculiarare, ut verba enunciationis simul etiam efficiant in re id, quod significant, ad quam veritatem sufficit, ut in fine integræ prolationis fiat effectus: speculativa vero id apponit. Ceterum, vi prædicta verba sint vera veritate practica, non video, quid aliud requiratur, quam ut corpus Christi, & sanguis virtute verborum ita fiat præsens sub speciebus, ut eo ipso destruatur panis; quod si hoc sufficit, ut verba sint vera, superuacanum profecto erit, asserere corpus Christi ibi re ipsa producere, nisi alias verba illud producent, si producent non inuenient, de quo suo loco dicitur. Quocirca etiam vera ratio transubstantiationis, quae ex sola veritate colligitur, concedi debet, absque eo, quod terminus ad quem illius producatur.

Secunda ratio. Si verba physice efficerent substancialis corporis Christi, non efficerent aliud, quam id, quod significant, & id quod dicitur esse in sacramento ex vi verborum: at hoc non posset esse terminus physica productionis: quia nec esset corpus cum anima, nec mortuum: anima enim est per comitantiam, & forma cadaveris, si ibi esset, eodem modo esset: ergo non esset firmum aliiquid, quod per se terminaret actionem physicam, & productionem substancialis corporis Christi. Huic rationi varie respondent recentiores nobis tamen sufficiunt, nunc eam attingimus: nam reliqua suo loco uberiori dicemus, vbi & singulas solutiones impugnabimus. Tertia ratio vel producitur illa esse conservatio antiqui esse Christi, ut aliqui asserunt, & superflua omnino videntur: vel esse noua producitur, ut nonnulli dicunt, rem eandem posse his, & ter produci in diuersis locis. Et haec est impossibilis: nam quoniam res eadem possit esse in diuersis locis ratione diuersorum modorum, ut statim dicemus, tamquam existens in duobus locis, non habet duo esse substancialia, nec substancialiter diuersa; ac proinde non potest tot nouis productionibus produci, ut suo loco fatus tractabitur.

Mitto rationem illam, quae contra prædictam sententiam fieri solet, quia ex ea sequeretur, idem producere se ipsum; siquidem humanitas Christi esset instrumentum physicum transubstantiationis, ut prædicti doctores faciunt, & seipsum producere; hanc enim ratione fatus suo loco persequemur.

Verum, inuero, licet extra rem esse videatur, paucis explicemus materiam transubstantiationis, quam contendit Ecclesia; siquidem diximus ad eam non esse necessariam substancialem illam productionem. Est ergo transubstantiationis nihil ali, quam ordo in re substantiam definitam panis aut vini, & substancialis corporis & sanguinis Christi, quatenus substancialis corporis, & sanguinis praesentia (ut non physice, sed vi significationis verborum (hoc est, ut sint vera verba) hoc ipso, quod adebet, substanciali panis, & vini ē medie tollit; & quoniam si haec forma esset in consecratione, si hic corpus Christi, & non sit panis, re ipsa idem effectus sequeretur, quod attinet ad præsentiam corporis Christi, & definitiōnem panis; nihilominus quia ex vi præsentie, ut signi-

Significaretur, non expelleretur substantia panis eidem verbis, & eadem individua significatio non dicere ut transubstantatio, nec panis in corpus transire. Nam via parte orationis significatur praesentia corporis Christi, quod manere posset cum pane, & alia parte significaretur definitio panis: nunc autem eisdem verbis, & eadem individua significatio, ha Corpus Christi præsentis significatur, vt hoc ipso, non expressa definitio panis, substantia illius necessaria definat: quia alioqui non est vera propositione: nam modus efficiendi moraliter ex iusta significatio assimilatur modo efficiendi naturali: agens enim naturale ita inducit formam, vt hanc inducta expellat contrariam, & non alio modo. Quare non debemus dicere terminum transubstantiationis esse præsentiam ipsam, licet hæc ad transubstantiationem requiratur: sed substantiam corporis & sanguinis. Ex illo namque ordine significacionis, quem explicamus, sequitur, vt dicamus, panis transire in corpus Christi; quia corpore Christi significato præsenti, vi significacionis expellit panis.

Præterea ex dictis consequitur, non meritis nomen transubstantiationis, quamcumq[ue] successio nem substantiarum, qualis est in eodem loco, vel sub eisdem accidentibus: nisi ex vi præsentie unius alia definat: id quod solum fieri potest veritate verborum. Alio autem modo solum est successio substantiarum, qua quidem non dicetur una substantia in aliam transire: sed non dicetur successio substantialis, qua non tantum una alteri succedit quomodoquecumque; sed substantia littera succedit: hoc est, ex vi sua præsentia facit, vt altera definatur: quia etiam de causa ea, quæ definit, dicitur in præsentem transire, sed de hoc latius suo loco.

Ex his omnibus infer id, quod ad nostrum pertinet in futurum, transubstantiationem non esse creationem, non quia sit ex termino aliquo politius; sed quia non est productio termini, ad quem, eo quod transubstantiatione non est productio, sed ordo quidam vius transiuntis in aliud, vi explicatur est. Quod si est productio totius entis secundum materiam, & formam, & secundum totum esse illius; dico primum, meo iudicio, fore creationem etiam terminum, à quo, ester quid politium, substantia nimis destruta, quia creatio est productio rei secundum totam suam entitatem; & haec illud, ex nihilo, quod ponitur in definitione creationis, non intelligetur ex parte termini, à quo; sed idem est, ex nihilo, quod, non ex aliquo principio constitutive, vt dicebat Durandus allegatus supra disp. 173. c. 3. nunc autem cum transubstantiatione alia ratione non sit creatio, bene possumus dicere, illud ex nihilo, ponni posse pro termino à quo creationis. Deinde dico, etiam terminum, à quo creationis tunc fore nihil, vt inferius explicatur.

Sed queret aliquis, si fieret talis transubstantatio, vt ex vi productionis termini, ad quem secundum se totum, destrueretur substantia præcedens, que est terminus à quo, quando scilicet transubstantatio fieret, non in rem ante existentem, sed tunc productam; nunquid est vera creatio? tunc enim est productio totius entis secundum se; sed ex aliquo ex parte termini à quo, quod videtur tollere rationem creationis. Respondeo, si

ARTIC. V.

talis transubstantatio esse posset, esse sane creatio, & vocem illam. *Ex nihilo, ego inveni lignum cum Durando, non pro termino à quo, sed pro eo quod est non ex aliquo constitutive quomodoconveniens terminus enim à quo parum videtur obflare, quo minus illa transubstantatio est, etiam creatio; cum est productio totius eius. At dico quis, si ex vi productionis vius substantia, alia destruetur physice, destructio illius non est annihilationis, quia non est in nihilum simpliciter, sed in esse tale: ergo contra etiam productio alterius, non est productio entis simpliciter, sed talis est. Respondeo, ideo tunc delitionem vius substantia non fore annihilationis quia non esse illius est causaliter coniunctum cum esse alterius substantiae, & ita non est nihil simpliciter, sed non est causata vero substantia, quae incepit, & ex vi sua productio destruetur aliam, ut per se secundum totum suum esse, arque adeo pro ductio illius est productio entis simpliciter; quia alia est totius entis, secundum omnem partem substantiam ipsius, quod est proprie de ratione creationis; nam terminum à quo esse nihil, eadem substantia requiritur, quatenus nihil illius maneat in compositione termini ad quem.*

Ceterū existimo, nullam talern esse posse transubstantiationem: quia non video, quanam productio entis ex se, & natura sua conexuocat, beatum cum destructione alterius substantiae præsistenti secundum se totum, ut latius suo locum, & censeo connexionem solum esse posse ex parte veritatis verborum ita significantis viam rectam, quam facit, vt hoc ipso destruetur aliam: quia connexionis sufficie non posset viri, qui definirent, est productio terminus à quo productionis; hoc enim deberet cum definitione illius, incepit alterius naturaliter connecti, & non solum ex voluntate institutis verbis: sed tunc solum terminus ille à quo positius dicetur esse terminus transubstantiationis, & ordinis vius substantiae transiuntis in aliam ratione verborum: quia transubstantiatione formaliter non est productio, sed coniungeretur productioni.

Quare si ex veritate verborum sola fieret, ut incipiente una substantia sub accidentibus alienis, illa definiret, & substantia incipiens esse ibi produceretur tunc, secundum totam entitatem, debemus ibi considerare, & distingue dare viam, ester ordo vius substantiae destruens aliam sive præfentia ex vi verborum; & haec est transubstantatio eiusdem rationis, arque nunc est, solum innitens veritati verborum, & non per se oppositioni substantiae cum substantia, ut illam destrueret: alterius ester creatio, quatenus est physica actio producens substantiam in termino ad quem, secundum totam entitatem: & hinc assignare debemus pro termino à quo, nihil quod productio illius quatenus productio secundum totam substantiam physice ex nihilo procederet, & non ex substantia illa, quae dicetur esse terminus à quo transubstantiationis: licet enim terminus à quo, solum ester ordinis transubstantiationis, quatenus responderet solum veritati verborum, & non physica productioni substantiae in termino ad quem. Et nunc quidem de facto concedere debemus in transubstantiatione duo; vnum est conferuere substantiam corporis Christi, & haec habet physi-

39.
Transubstantiatione
non est
creatio

40.

Sic pro termino à quo, nihil, & sit à solo Deo: quia Deus solus conferuat corpus CHRISTI ex nihilo, etiam ut ex termino, iuxta superiorum notata disputatione 173, alterum est ordo duarum substantiarum: & hic habet solum ex vi verborum pro termino à quo substantiam panis, & ita dicimus, ex pane fieri Corpus CHRISTI; non quia producatur physice ex illo, sed quod praesentia sua destruit panem sola veritate verborum. Hec satius hie dixisse sufficiat, pressius quidē, quam res postular, nam si loquimus fusus ea tractabimus, ut hinc saltem in intelligamus naturam creationis. An vero panis in Sacramento annihiletur, ibidem explicabitur.

*S.Thom. 3.p. q. 13.art.2.annihilatio eo solum fieri. Thom.
potest, quod agens, rem antea conservans, subtrahit influxum, quo res sustentabatur; atque licet agens influere posset in effectum medio instrumento, & ita medio illo creare, quia ramen non subtraheret concussum medio instrumento, sed se ipso, & virtute sua solum, & voluntate illud negaret, ideo ad annihilandum nullum assumi potest instrumentum.*

ARTIC. VI.

Vtrum creare sit proprium aliquius personæ.

A D sextum sic proceditur. Vide-
tur, quod creare sit proprium
aliquius personæ. Quid enim est
prius, est causa cius quod est post,
& perfectum imperfecti. Sed processio
diuina personæ est prior, quam proces-
sio creaturæ, & magis perfecta: quia
diuina persona procedit in perfecta simi-
litudine sui principij, creatura vero in
imperfecta. Ergo processiones diuinorum
personarum sunt causa processio-
nis rerum. Et sic creare est proprium
persona.

2. Præterea. Personæ diuinæ non dis-
tinguuntur ab inicemni per suas pro-
cessiones & relationes. Quicquid igit
tum differenter attribuitur diuinis perso-
nis, hoc conuenit eis secundum processio-
nes personarum & relationes. Sed
causalitas creaturarum diversimode at-
tribuitur diuinis personis. Nam in Sym-
bolo fidei Patri attribuitur quod sic
creator omnium inuisibilium & visibili-
um. Filio autem attribuitur, quod per
eum omnia facta sunt, sed spiritui lan-
cto quod sit Dominus & uisificator.
Causalitas ergo creaturarum conuenit
personis secundum processiones & rela-
tiones.

3. Præterea. Si dicatur quod causalitas
creatür attenditur secundum aliquod
attributum essentiale, quod appropriatur
aliqui personæ, hoc non videtur suffi-
cientis. Quia quilibet effectus diuinus
causat a quilibet attributo essentiali,
scilicet potentia, bonitate, & sapientia,
& sic non magis pertinet ad unum, quam
ad aliud. Non debet ergo aliquis deter-
minatus modus causalitatis attribui unī
personæ magis quam alii, nisi distingue-
rentur in creando secundum relationes
& processiones.

Sed contra est, quod dicit Dionysius
2. capite de diuinis nominib. quod com-
munia totius diuinitatis sunt omnia
creabilia.

Respondeo dicendum, quod creare Cap. 2. non
est proprie causare sive producere esse
instrumentum ab efficienti, non po-
test nec effectus, nec ipsa res ita aptati, ut propria
virtute ad illum saltem ex parte concurrat: est igit
tum longe diuersa ratio.

Denique his omnibus addendum est, etiam si
aliquid posset assumi ut instrumentum physicum
creationis, non posse vel modo assumi ut instru-
mentum annihilationis: ut enim optime notauit

45:

243.
2. pro cont.
1.fin. & pon
q. 9. art. 5.
20.

rati

384 rari potest ex actionis effectu. Ignis enim est qui generat ignem. Et ideo creare conuenit Deo secundum suum esse, quod est eius essentia: quæ est communis tribus personis. Vnde creare non est proprium alicui personæ, sed commune toti Trinitati. Sed tamen diuinæ personæ secundum rationem suæ processionis habent causalitatem respectu creationis rerum. Ut enim supra ostensum est, cum de Dei scientia & voluntate ageretur: Deus est causa rerum per suum intellectum & voluntatem, sicut artifex rerum

<sup>Q. 14. art.
8. & q. 19.
art. 4.</sup> artificiarū. Artifex autem per verbum in intellectu conceptum, & per amorem suæ voluntatis ad aliquid relatum operatur. Vnde & Deus Pater operatus est creaturam per suum verbum quod est Filius, & per suum amorem qui est Spiritus sanctus, & secundum hoc processiones personarum sunt rationes productionis creaturarum in quantum includunt essentialia attributa, quæ sunt scientia & voluntas.

^{In corp. art.} Ad primum ergo dicendum, quod processiones diuinarum personarum sunt causa creationis, sicut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod sicut natura diuina, licet sit communis tribus personis, ordine tamen quodam eis conuenit, in quantum Filius accipit naturam diuinam à Patre, & Spiritus sanctus ab utroque: ita etiam & virtus creandi, licet sit communis tribus personis, ordine tamen quodam eis conuenit. Nam Filius habet eam à Patre, & Spiritus sanctus ab utroque. Vnde eratorem esse, attribuitur patri, vt ei qui non habet virtutem creandi ab alio. De filio autem dicitur: per quem omnia facta sunt, in quantum habet eandem virtutem, sed ab alio. Nam hæc præpositio, per, solet denotare causam medium, siue principium de principio. Sed Spiritui sancto, qui habet eandem virtutem ab utroque, attribuitur quod dominando gubernet & vivificet quæ sunt creata à patre per filium. Potest etiam huius attributionis communis ratio accipi ex appropriatione essentialium attributorū. Nam sicut supra dictum est, patri attribuitur & appropriatur potentia, quæ maxime manifestatur in creatione, & ideo attribuitur patri creatorum esse. Filio autem appropriatur sapientia, per quam ages per intellectum operatur. Et ideo dicitur de Filio, Per quem omnia facta sunt. Spiritui sancto autem appropriatur bonitas, ad quā pertinet gubernatio deducens res in debitos fines, & vivificatio: nam vita in interiori

quodam motu consitit. Primum autem mouens est finis & bonitas.

Ad tertium dicendum, quod licet effectus Dei procedat ex quo liber attributorum, tamen reducitur vnuquisque effectus ad illud attributum, cum quo haberet conuentientiam secundum propriam rationem. Sicut ordinatio rerum ad sapientiam, & iustificatio impii ad misericordiam & bonitatem se superabundanter diffundentem. Creatio vero que est productio ipsius substantiæ rei, reducitur ad potentiam.

Confirmatio doctrina Articuli.

CONCLUSIO articuli est, *Creatio est communis actio totius Trinitatis.* Est autem de fide deca. ^{144.} certaine Concilio Lateranensi sub Innocencio III. referuntur in cap. Firmatio de summa Trinit. & his Catholica, vbi tres personæ dicuntur confabulatales, & coquales, & communiores: & in essentiam Dei esse principium rerum omnium, quæ æquilateriter tribus repetuntur. Eadem conclusio clare habetur in Conc. Tolente, cap. 1. & in 11. cap. in confessione fidei, & in Epistola Agathorum quæ est in 6. Synodo, actione 4. & in actio 17. recepta fuit toto Concilio. Est etiam doctrina communis patrum Diony. 2. de div. nam. Aug. 1. de Trinit. cap. 4. & 5. & palliū in aliis locis. Ex qua doctrina axioma illud Theologorum manauit, Omnis trinitas ad extra sunt induita. Ratio autem est manifesta, nam cum omnipotencia sit commune, & essentiale attributum, cumque medio intellectus & voluntate Deus operetur, ut disput. 101. cap. monstrans; & hæc etiam sit communis omnibus personis, sequitur omnes ad creationem concurrere: supponimus enim id, quod contra Arianos, & Eudomianos probauimus dispe. 110. & disput. 110. tres personas confabulatales esse, tollimusque gradus illius omnipotentie, & omnipotenter, & nullus potentiz quos erit in cerebro Abailardus excogitauit hinc autem recte sequitur praedicta doctrina. Quare cum filio Distribuitur ratio ideæ, per quam pater operatur, ita intelligendum est, ut ipsi loci conueniant ratio ideæ, & filii patri potentia, sed per appropriationem hæc intelligenda sunt. Et hoc sane modis intelligere ego tententiam Henrici quidam, & quod 2. sermo. alioqui manifeste errat tribuum principium formale, & proximum filio, per quod Pater operatur. Essentiali autem intellectio principium removit. Hoc eodem sensu expoundit etiam aliqui Pateres, qui dicunt, verbum eternum ministrare Patri in creatione, aut ministrum illius fuisse. Quid pacto loquuntur Apololi in constitutionibus ap. Apostolicis lib. 5. cap. 19. prope finem. *Instrumentum patrum.* ^{145.} *in dialogo cum Tripione,* vbi filii opera appellatur ministeria, Clem. Alex. orat. exhortatoria ad gentes pag. 2. vbi filium vocat instrumentum Patris, fida Cecilia apud Metaphrastem, in vita ipsius, cum asserit. Patrem produxisse filium, ut producatur reliqua, Spiritum sanctum, ut vivificaret omnem. Euseb. Cesar. in lib. 5. demonstrat. Euang. cap. 5. & libro histor. cap. 1. quæ omnia & reliqua Patrum cellula monia intelligenda puto per appropriationem.

QVÆST. XLV.

ut superius notaui de ratione idem, quæ tribuitur filio. Basilius autem lib. de Spiritu sancto cap. 8. alio sensu explicat, quo pacto filius à Patre accipiat potestatem creandi, nempe non quasi seruus & subiectus, sed ratione originis, per quam accipit eandem naturam à Patre. Et eo modo loquendi, quo dicitur Pater fecisse omnia per filium, inquit denotari, Patrem esse causam principalem, hoc est, à qua tanquam ab origine & fonte filius habet omnia. Eodem modo intellexit Athan. serm. 3. contra Ariana, circa medium. Sic etiam interpretari debemus Patres, qui Deo Patri tribuant ubere, filio autem facere. Sic Nyssen. lib. de Trinit. aduersus Iudeos, Hieronym. in illud Amos 6. Quia ecce Dominus mandauit, Crill. Hierosol. categ. b. & catech. 11. circa finē: eodem etiam spectat Laetam. lib. 4. aiuin. institut. c. 6. in fine, cum concludit ex philosophis Trifinogisto, & Sybillis, Deum Patrem vsum sufficere, tanquam consiliario, & manibus, quibus mundum fabricaretur. Hoc eodem sensu plures ex Græcis Patribus dixerunt, Spiritum sanctum procedere à Patre per filium, quia procedit a Patre ut ab habente virtutem spirandi à seipso; à filio autem ut ab habente virtutem spirandi à Patre, sicuti notauimus supra disput. 147. cap. 6. vtroque modo explicat S. Thom. in hoc art. ad 2. id quod dicitur in symbolo Niceno, patrem esse factorem rerum omnium; per filium autem facta esse omnia. Hi ergo omnes patres alio sensu longe diuerso loquuntur, quam Conc. Sirmiensis, quod constat fuisse Arianum, quando in canone. 2. damnat negantes, filium obsecutum fuisse patri in creatione.

ARTICULUS VII.

Vtrum in creaturis sit necesse inueniri vestigium Trinitatis.

Ad septimum sic proceditur. Videtur, quod in creaturis non sit necesse inueniri vestigium Trinitatis. Persua enim vestigia vnum, quodque inuestigare potest: sed Trinitas personarum non potest inuestigari ex creaturis, ut supra dictum est. Ergo vestigia Trinitatis non sunt in creatura.

2. Præterea. Quicquid in creatura est, creatum est. Si igitur vestigium Trinitatis inuenitur in creatura secundū aliquas proprietates suas, & omne circum habet vestigium Trinitatis: oportet in vnaquaque illarum inueniri etiam vestigium Trinitatis. Et sic in infinitum.

3. Præterea. Effectus non representat nisi suam causam. Sed causalitas creaturarum pertinet ad naturam communem; non autem ad relationes quibus personæ & distinguuntur & numerantur. Ergo in creatura non inuenitur vestigium Trinitatis, sed solum unitatis essentiae.

Sed contra est, quod Augustinus dicit sexto de Trinitate, quod Trinitatis vestigium in creaturis appetit.

Vñques in 3. p. tom. 2.

ARTIC. VII. 385

Respondeo dicendum, quod omnis effectus aliqualiter representat suam causam, sed diuersimode. Nam aliquis effectus representat solam causalitatem, causam, non autem formam eius, sicut fumus representat ignem: & talis representatio dicitur esse representatio vestigij. Vestigium, autem demonstrat motum aliquam transiuntis, sed non qualis sit. Aliquis autem effectus representat causam, quantum ad similitudinem formæ eius, sicut ignis generatus, ignem gerantem: & statua Mercurij, Mercurii, & hæc est representatio imaginis. Processiones autem diuinarum personarum attenduntur secundum actus intellectus & voluntatis, sicut supra dictum est. Nam Filius procedit ut verbum intellectus: Spiritus sanctus ut amor voluntatis. In creaturis igitur rationalibus in quibus est intellectus & voluntas, inuenitur representatio Trinitatis per modum vestigij, inquantum in qualibet creatura inueniuntur aliqua quæ necessitate est reducere in diuinas personas, sicut in causam. Quilibet enim creatura subsistit in suo esse, & habet formam per quam determinatur ad speciem, & habet ordinem ad aliquid aliud. Secundum igitur quod est quædam substantia creata, representat causam & principium: & sic demonstrat personam Patris, qui est principium non. de principio. Secundum autem quod habet quædam formam & speciem, representat verbum secundum quod forma artificiata est ex conceptione artificis. Secundum autem, quod habet ordinem representat Spiritum San. inquantum est amor: quia ordo effectus ad aliquid alterum est ex voluntate creantis. Etideo dicit Aug. in 6. lib. de Trinit. quod vestigium Lib. 6. de Trinitatis inuenitur in vnaquaque creatura, secundum quod vnum aliquid est, & secundum quod aliqua specie formatur, & secundum quod quendam ordinem tenet. Et ad hæc etiam reducuntur illa tria, numerus, pondus, & mensura quæ ponuntur Sapien. 11. Nam mensura refertur ad substantiam rei limitatam suis principiis: numerus ad speciem, pondus ad ordinem. Et ad hæc tria reducuntur alia tria quæ ponit Augustin. modus, In lib. de natura species, & ordo. Etea quæ ponit in lib. 83. Quidam in quest. quod constat, quod discernitur, primum, secundum, tertium, quod congruit. Constat enim aliquid

K k per

per suam substantiam, discernitur per formam, congruit per ordinem. Et in idem de faciliter reduci possunt quæcumque dicuntur.

Ad primum ergo dicendum, quod representatio vestigij attendit secundum appropriata: per quem modum ex creaturis in Trinitatem diuinarum personarum venire potest, ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod creatura est res proprie subsistens, in qua est praedita tria inuenire. Neque oportet quod in quolibet eorum, quæ ei insint, hæc tria inueniantur, sed secundum eas vestigium rei subsistenti attribuiatur.

In corp. &
art. præced.

Ad tertium dicendum, quod etiam processiones personarum sunt causa & ratio creationis aliquo modo, ut dictum est.

CONCLVSTO est affirmans, quam late explicat sanctus Doctor ex mente Augustini.

ARTICVLVS VIII.

Virum creatio admittetur in operibus naturæ, & artis.

ADoctauum sic proceditur. Videatur, quod creatio admittetur in operibus naturæ & artis. In qualibet enim operatione naturæ & artis producitur aliqua forma. Sed non producitur ex aliquo cum non habeat materiam partem sui: ergo producitur ex nihilo. Et sic in qualibet operatione naturæ & artis est creatio.

2. Præterea. Effectus non est prior sua causa, sed in rebus naturalibus non inueniatur aliquid agens nisi forma accidentalis, quæ est forma actiua vel passiua. Non ergo per operationem naturæ producitur forma substantialis. Relinquitur igitur quod sit per creationem.

3. Præterea. Natura facit sibi simile. Sed quædam inueniuntur generata in natura non ab aliquo sibi simili, sicut patet in animalibus generatis per putrefactionem. Ergo eorum forma non est à natura, sed à creatione. Et eadem ratio est de aliis.

4. Præterea. Quod non creatur, non est creatura. Si igitur in his quæ sunt à natura, non adiungatur creatio, sequitur quod ea quæ sunt à natura non sunt creaturæ. Quod est hereticum.

Gen. ad lit. Sed contra est, quod Augustin. super cap. 14. 15. Gen. ad lit. distinguit opus propagacionis, quod est opus naturæ, ab opere creationis.

Respondeo dicendum, quod hæc distinctione inducitur propter formas, quas

ARTIC. VIII.

quidam posuerūt non incipere per actionem naturæ, sed prius in materia extitisse, ponentes latitationem formarum. Ethoc accidit eis ex ignorantia materie: quia nesciebant distinguere inter potentiam & actum. Quia enim forme praexistunt in materia in potentia, poluerunt eas simpliciter praexistere. Alij vero posuerunt formas dari vel caulari ab agente separato per modum creationis. Et secundum hoc cuilibet operationi naturæ adjungitur creatio. Sed hoc accidit eis ex ignorantia forma. Non enim considerabant, quod forma naturalis corporis non est subsistens, sed quo aliquid est. Et ideo cum fieri & creari non conueniat proprii nisi rei subsistenti, sicut supra dictum est, formarum non est fieri, neque creari, sed concreata esse. Quod autem propriè sit, ab agente naturali est compotitum, quod fit ex materia. Unde in operibus naturæ non admittetur creatio, sed præsupponitur aliquid ad operationem naturæ.

Ad primum ergo dicendum, quod formæ incipiunt esse in actu cōpositus factis non quod ipsæ fiant per se, sed per accidens tantum.

Ad secundum dicendum, quod qualitates actiuae in natura agunt in virtute formarum substantialium: & ideo genere naturale non solum producit sibi simile secundum qualitatem, sed secundum speciem.

Ad tertium dicendum, quod ad generationem animalium imperfectorum sufficit agens vniuersale, quod est virtus celestis, cui assimilantur non secundum speciem, sed secundum analogiam quædam. Neque oportet dicere, quod eorum formæ creantur ab agente separato. Ad generationem vero animalium perfectorum non sufficit agens vniuersale, sed requiritur agens proprium quod dicitur generans vniuocum.

Ad quartum dicendum, quod operatione naturæ non est nisi ex præluppatione principiorum creatorum, & sic ea, quæ per naturam sunt, creatura dicuntur.

CONCLVSTO est. Forma naturalis, & artis diuuntur per creationem producitur, sed concipiatur in operibus naturæ non admittetur creatio, sed propagatio: intelligit S. Tho. conclusionem de formis animis, præter rationalem, de quibus scitis à nobis dictam est, disp. 173. cap. 2. & 3.

QVÆST. XLVL

QVÆSTIO XLVI.

De principio durationis rerum creatarum.

Consequenter considerandum est de principio durationis rerum creatarum. Et circa hoc queruntur tria.

ARTIC, I.

*Vtrum vniuersitas creaturarum
semper fuerit.*

AD primum sic proceditur. Videatur, quod vniuersitas creaturarum, quæ nunc mundi nomine nuncupatur, non incepit, sed fuerit ab eterno. Omne enim, quod incepit esse, antequam fuerit, possibile fuit ipsum esse: alioquin impossibile fuisset ipsum fieri. Si ergo mundus incepit esse, antequam incepit, possibile fuit ipsum esse? Sed quod possibile est esse, est materia: quia est in potentia ad esse, quod est per formam; & ad non esse, quod est per priuationem. Si ergo mundus incepit esse, ante mundum fuit materia. Sed non potest esse materia sine forma. Materia autem mundi cum forma, est mundus. Fuit ergo mundus antequam esse incepit. Quod est impossibile.

z. Præterea. Nihil quod habet virtutem ut semper, quandoque est, & quandoque non est: quia ad quantum le exten- dit virtus alieuius rei, tamdiu est. Sed omne incorruptibile habet virtutem ut semper. Non enim virtutem habet ad determinatum durationis tempus. Nihil ergo incorruptibile quandoque est, & quandoque non est. Sed omne quod in- piret, quandoque est, & quandoque non est. Nullum ergo incorruptibile incipit esse. Sed multa sunt in mundo incorrup- tibilia, ut corpora cœlestia: & omnes substantiae intellectuales. Ergo mundus non incipit esse.

3. Praterca. Nullum ingenitum incepit esse. Sed Philosophus in 1. Physi, dicit, quod materia est ingenita. Et in 1. de Ccelo & Mundo, quod colum est ingenitum. Non ergo vniuersitas rerum incipit esse.

4. Praterea. Vacuum est vbi non est corpus, sed possibile est esse. Sed si mundus incepit esse vbi nunc est corpus mundi, prius non fuit aliquid corpus, & tamen poterat ibi esse. Alioquin nunc ibi non esset. Ergo ante mundum fuit vacuum. Quod est impossibile.

5. Præterea. Nihil de nouo incipit moueri nisi per hoc, quod mouens & mobile aliter se habet nunc, quam prius.

ARTIC. I.

Sed quod aliter se habet nunc quam-
prius mouetur. Ergo ante omnem mo-
tum de nouo incipientem fuit aliquis
motus. Motus ergo semper fuit. Ergo &
mobile; quia motus non est nisi in mobili.

6. Præterea. Omne mouens aut est naturale, aut est voluntarium, sed neutrum incipit mouere, nisi aliquo motu præexistente. Natura enim semper eodem modo operatur. Vnde nisi præcedat aliqua immutatio vel in natura mouentis vel in mobili, non incipiet a mouente naturali esse motus qui non fuit prius. Voluntas autem absque sui mutatione retardat facere quod proponit. Sed hic non est nisi per aliquam mutationem, quam imaginatur ad minus ex parte ipsius temporis. Sicut qui vult facere domum cras, & non hodie expectat aliquid futurum cras, quod hodie non est; & ad minus expectat, quod dies ho- diernus transeat, &crastinus adueniat, quod sine mutatione non est, quia tempus est numerus motus. Relinquitur ergo quod ante omnem motum de nouo incipientem fuit aliud motus. Et sic idem quod prius.

7. Præterea. Quicquid est semper in principio, & semper in fine, nec desinere, nec incipere potest. Quia quod incipit, non est in suo fine: quod autem desinit, non est in suo principio. Sed tempus semper est in suo principio & fine: quia nihil est temporis nisi nunc, quod est finis præteriti, & principium futuri. Ergo tempus nec inciperet nec desinere potest. Et per consequens nec motus cuius numerus tempus est.

8. Præterea. Deus autem est prior mundo
naturæ tantum, aut duratione. Si natura
tantum, ergo cum Deus sit ab æternio, &
mundus et ab æternio. Si autem est prior
duratione, prius autem & posterius in
duratione constituant tempus. Ergo
ante mundum non fuit tempus. Quod estim-
possibile.

9. Præterea. Posita causa sufficienti ponitur effectus. Causa enim ad quam non sequitur effectus, est causa imperfetta indigens alio ad hoc quod effectus sequatur. Sed Deus est sufficiens causa mundi, & finalis ratione sua bonitatis, & exemplaris ratione suæ sapientiae, & effectiva ratione suæ potentiae, ut ex superioribus patet. Cum ergo Deus sit ab ^{2.4.4. ap. 2.} xerno, & mundus fuit ab aeterno. ^{1.3.5.4.}

10. Præterea. Cuius actio est æternia,
& effectus est æternus. Sed actio Dei est
eius substantia, quæ est æterna. Ergo &
mundus est æternus.

Vasques in 1. p. tom 2

K k z Sed.

Sed contra est, quod dicitur Ioannis 17. Clarifica me pater apud temetipsum claritate quam habui priusquam mundus fieret. Et Pro. 8. Dominus posse dicit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret à principio.

Respondeo dicendum, quod nihil potest præter Deum ab æterno fuisse. Ethoc quide ponere non est impossibile. Ostensum est enim supra, quod voluntas Dei est causa rerum. Sic ergo aliqua necessitatem est esse, sicut necesse est Deum velle illas cum necessitas effectus ex necessitate causa dependeat, ut dicitur in 5. Metaph. Lib. 5. text. 6. circa fin. 2.9. art. 4. & implicite 2.9. tom. 3. q. 19. art. 3. velle aliquid nisi seipsum. Non est ergo necessarium Deum velle quod mundus fuerit semper, sed catenus mundus est, quatenus Deus vult illum esse, cum esse mundi ex voluntate Dei dependeat, sicut ex sua causa. Non est igitur necessarium mundum semper esse. Vnde nec demonstratiue probari potest. Necrationes quas ad hoc Aristoteles inducit, sunt demonstratiue simpliciter, sed secundum quid, icilicet, ad contradicendum rationibus antiquorum ponentium mundum incipere secundum quoddam modos in veritate impossibilis. Et hoc apparet ex tribus. Primo quidem, quia tam in 8. Phys. quam in 1. de Cœlo præmittit quoddam opiniones, ut Anax. & Emp. & Plat. contra quos rationes contradictiones inducit. Secundo, quia ubique de hac materia loquitur, inducit testimonia antiquorum. Quod non est demonstratoris, sed probabiliter persuadet. Tertio quia expressie dicit in 1. libr. topic. quod quædam sunt problemata dialectica, de quibus rationes non habemus, ut utrum mundus sit æternus.

L. 1. de cœlo
text. 10. 1. &
seq. & 8.
Phys. à
princ. per
muni. tex.
L. 1. topis.
c. 9. p. 6. à
princ. 10. 1.
L. M. 1. tex.

Ad primum ergo dicendum, quod antequam mundus esset, possibile fuit munus eius, non quidam secundum potentiam passiuam, qua est materia: sed secundum potentiam actiua Dei. Et etiam secundum quod dicitur aliquid absolute possibile non secundum aliquam potentiam, sed ex sola habitudine terminorum, qui sibi non repugnant, secundum quod possibile oponitur impossibili, ut patet per Philolophum in 5. Metaph.

Ad secundum dicendum, quod illud quod habet virtutem ut sit semper, ex quo habet illam virtutem, non quandoque est, & quandoque non est: sed antequam haberet illam virtutem non fuit. Vnde haec ratio qua ponitur ad Arist. in 27. tom. 5.

ARTIC. I.

i. de Cœlo, non concludit simpliciter, quod incorruptibilia non incepunt esse, sed quod non incepunt esse per modum naturalem, quo generabilia & corruptibilia incipiunt esse.

Ad tertium dicendum, quod Arist. in 1. Physic. probat materiam esse ingenitam per hoc, quod non habet subiectum de quo sit: in primo autem de Cœlo & in Mundo probat celum ingenitum quia non habet contrarium ex quo generetur. Vnde patet, quod per trunque non concluditur nisi quod materia & celum non incepunt per generationem, ut quidam ponebant: præcipue de celo. Nos autem dicimus, quod materia & celum non producta sint in eis per creationem, ut ex dictis patet.

Ad quartum dicendum, quod adnationem vacui non sufficit, in quo nihil est, sed requiritur quod sit spatium capax corporis, in quo non sit corpus. Vnde patet per Aristot. in 4. Physic. Nos autem dicimus non fuisse locum aut spatium ante mundum.

Ad quintum dicendum, quod primus motor semper eodem modo se habuit: primum autem mobile non semper co-de modo se habuit: quia incepit esse cum prius non fuisse. Sed hoc non fuit per mutationem, sed per creationem, quæ non est mutatione, ut supra dictum est. Vnde patet quod haec ratio quam ponit Arist. in 8. Physic. procedit contra eos qui ponebant mobilia aeterna, sed motum non aeternum, ut pater ex opinione Anaxag. & Emped. Nos autem permanens, ex quo mobilia incepunt, semper in motu.

Ad sextum dicendum, quod primum agens est agens voluntarium. Et quantum habuit voluntatem aeternam producendi aliquem effectum, non tamen produxit aeternum effectum. Necesse est quod presupponatur aliqua mutatione, nec cuiam propter imaginationem temporis. Alter enim est intelligendum de agente particulari, quod presupponit aliquid & causat alterum, & alter de agente uniuscuiuslibet quod producit totum, sicut agens particulare producit formam & presupponit materiam: vnde operat quod formam inducit secundum proportionem ad debitam materiam. Vnde rationabiliter in ipso consideratur quod inducit formam in talen materiali, & non in aliā: ex differentia materiali ad materiam. Sed hoc non rationabiliter videtur in Deo, qui simul producit formam & materiam: sed con-

VÆST. XLVI.

fideratur rationabiliter in eo quod ipse producit materiam congruam formæ & fini. Agens autem particulare præsupponit tempus sicut & materiam. Vnde rationabiliter consideratur in eo quod agit in tempore posteriori, & non priori secundum imaginationem successionis temporis post tempus. Sed in agenti universalis, quod producit rem & tempus non est considerare quod agat nunc & non prius secundum imaginationem temporis post tempus, quasi tempus præsupponatur eius actioni, sed considerandum est quod dedit effectui suo tempus quantum voluit, & secundum quod conueniens fuit ad suam potentiam demonstrandam. Manifestius enim mundus dicit in cognitionem diuinæ potentiae creantis, si mundus non semper fuit quam si semper fuisset. Omne enim quod non semper fuit, manifestum est habere causam. Sed non ita manifestum est de eo quod semper fuit.

Ad septimum dicendum, quod sicut dicitur in 4. Physic. prius & posterior, est in tempore secundum quod prius & posterior est in motu. Vnde principium & finis accipienda sunt in tempore sicut & in motu. Supposita autem aeternitate motus necesse est quod quodlibet momentum in motu acceptum, sit principium & terminus motus. Quod non oportet si motus incipiat. Etaedem ratio est de nunc temporis. Et sic pater quod ratio illa instantis nunc quod semper sit principium & finis temporis, præluppenit aeternitatem temporis & motus. Vnde Aristotel. hanc rationem inducit in Physic. contra eos qui ponebant aeternitatem temporis, sed negabant aeternitatem motus.

Ad octauum dicendum, quod Deus est prior mundo duratione. Sed si prius non designat prioritatem temporis, sed aeternitatis. Vel dicendum quod designat aeternitatem temporis imaginati, & non realiter existentis; sicut cum dicitur, supra celum nihil est, ly, supra, designat locum imaginatum tantum, secundum quod possibile est imaginari dimensionibus celestis corporis dimensiones alias superaddi.

Ad nonum dicendum, quod sicut effectus sequitur à causa agente naturaliter secundum motum sua formæ, ita sequitur ab agente per voluntatem secundum formam ab eo præconceptam & definitam, ut ex superioribus patet. Licet igitur Deus ab aeterno fuerit sufficiens causa mundi, non tamen oportet

Vasques in 1. p. tom. 2.

ARTIC. II.

389

quod ponatur mundus ab eo productus, nisi secundum quod est in prædestinatione sua voluntatis, ut scilicet habeat esse post non esse, ut manifestius declareret suum auctorem.

Ad decimum dicendum, quod posita actione sequitur effectus secundum exigentiam formæ quæ est principium actionis. In agentibus autem per voluntatem quod conceptum est prædefinitum accipitur ut forma, quæ est principium actionis. Ex actione igitur Dei aeterna non sequitur effectus aeternus, sed qualis Deus voluit, ut scilicet habere esse post non esse.

CONCLUSIO est, Nihil præter Deum ab aeterno fuit.

ARTIC. II.

Vtrum mundum incepisse sit articulus fidei.

AD secundum sic proceditur. Videlicet, quod mundum incepisse non sit articulus fidei, sed conclusio demonstrabilis. Omne enim factum habet principium sua durationis. Sed demonstratiue probari potest, quod Deus sit causa effectiva mundi: & hoc etiam probabiliores philosophi potuerunt. Ergo demonstratiue probari potest quod mundus incepit.

2. Præterea. Si necesse est dicere, quod mundus factus est à Deo: aut ergo ex nihilo, aut ex aliquo. Sed non ex aliquo: quia sic materia mundi præcessit mundum: contra quod procedunt rationes Aristotel. ponentis cœlum ingeneratum. Ergo oportet dicere quod mundus sit factus ex nihilo. Et si habere esse post non esse. Ergo oportet quod esse incepit.

3. Præterea. Omne quod operatur per intellectum, à quodam principio operatur, ut patet in omnibus artificialibus. Sed Deus est agens per intellectum. Ergo à quodam principio operatur. Mundus igitur qui est eius effectus non fuit semper.

4. Præterea. Manifeste apparet, artes aliquas & habitationes regionum, ex determinatis temporibus incepisse. Sed hoc non est, si mundus semper fuisset. Mundum igitur non semper fuisse manifestum est.

5. Præterea. Certum est nihil Deo æquari possit. Sed si mundus semper fuisset, æquipararetur Deo in duratione. Ergo certum est non semper mundum fuisse.

Kk 3 6. Præ-

QUÆST. XLVI.

390 6. Præterea. Si mundus semper fuit, infiniti dies præcesserunt dieni istum. Sed infinita non est pertransire. Ergo nunquam fuisset peruentum ad hunc diem. Quod est manifeste falsum.

7. Præterea. Si mundus fuit æternus, & generatio fuit ab æterno. Ergo unus homo genitus est ab alio in infinitum. Sed pater est causa efficientis filii, ut dicuntur in 2. Physic. Ergo in causis efficientibus est procedere in infinitum. Quod improbatur in 2. Metaph.

8. Præterea. Si mundus & generatio semper fuit infiniti homines præcesserunt. Sed anima hominis est immortalis. Ergo infinita anima humana nunc essent actu. Quod est impossibile. Ergo ex necessitate sciri potest, quod mundus incepit, & non sola fide tenetur.

Sed contra. Fidei articuli demonstratiue probari non possunt: quia fides de non apparentibus est, ut dicitur ad Hebreos 11. Sed Deum esse creatorem mundi, sic quod mundus incepit esse est articulus fidei. Dicimus enim, Credo in unum Deum, &c. Et iterum Gregor. dicit in homil. 1. Ezech. quod Moyses prophetizauit, de præterito dicens, In principio creauit Deus cœlum & terram. In quo nouitas mundi traditur. Ergo nouitas mundi habetur tantum per reuelationem. Et ideo non potest probari demonstratiue.

Respondeo dicendum, quod mundum non semper fuisse, sola fide tenerur, & demonstratiue probari non potest: sicut & supra de mysterio Trinitatis dictum est. Et huius ratio est: quia nouitas mundi non potest demonstrationem recipere ex parte ipsius mundi. Demonstrationis enim principium est quod quid est. Vnumquodque autem secundum rationem sua speciei abstrahit ab his & nunc: propter quod dicitur quod vniuersalia sunt ubique & semper. Vnde demonstrari non potest quod homo a cœlum, aut lapis, non semper fuit. Similiter etiam neque ex parte cause agentis, quæ agit per voluntatem. Voluntas enim Dei ratione inuestigari non potest, nisi circa ea quæ ab solle necesse est Deum velle. Talia autem non sunt quæ circa creature vult, ut dictum est.

¶ 17. art. 1. Potest autem voluntas diuina homini manifestari per reuelationem, cui fides innititur. Vnde mundus incepisse est credibile, non autem demonstrabile vel scibile. Ethocytile est ut consideretur, ne forte aliquis quod fidei est demonstrare presumens, rationes non necessa-

ARTIC. II.

rias inducat, quæ præbeant materiam irridendi infidelibus existimantibus nos propter huiusmodi rationes credere quæ fidei sunt.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut dicit Augustin. 11. de Ciuitate Dei, Philosophorum ponentium aeternitatem mundi duplex fuit opinio. Quidam enim posuerunt, quod substantia mundi non sit à Deo. Ethorum est intolerabilis error. Et ideo ex necessitate refellitur. Quidam autem sic posuerunt mundum æternum, quod tamen mundum à Deo factum dicunt. Non enim mundum temporis volunt habere sed fax creationis immutare, ut quodam modo vix intelligibili semper sit factus. Id autem quomodo intelligent, inuenient, ut idem dicit in 10. de Ciuitate Dei. Sicut enim, inquit, fides ex aeternitate semper fuisset in puluere, semper subfessus vestigium, quod à calcante factum nemo dubitaret: sic & mundus semper fuit, semper existente qui fecit. Et ad hoc intelligendum considerandum est, quod causa efficientis qui agit per motum, de necessitate precedent tempore suum effectum, quia effectus non est nisi in termino actionis: agens autem omne oportet esse principium actionis. Sed si actio sit instantanea & non successiva, non est necessarium, faciens esse prius facto duratione, sicut patet in illuminatione. Vnde dicunt quod non sequitur ex necessitate, si Deus est causa activa mundi, quod sit prior mundo duratione, quia creationis quia mundum produxit, non est mutatio successiva, vi sapra dictum est.

Ad secundum dicendum, quod illi qui ponent mundum æternum, dicunt mundum factum à Deo ex nihil: non quod factus sit post nihilum secundum quod nos intelligimus per nomen creationis, sed quia non est factus de aliquo. Et sic etiam non reculat aliqui eorum creationis nomen, vt patet ex Auic. in sua Metaph.

Ad tertium dicendum, quod illa est ratio Anaxa. quæ ponitur in 3. Physico. Sed non de necessitate concludit, nisi de intellectu, qui deliberando, inveniet quid agendum sit, quod est simile motu. Talis autem est intellectus humanus, sed non diuinus, ut supra patet.

Ad quartum dicendum, quod ponentes aeternitatem mundi, ponunt aliquam regionem infinites esse mutantem de inhabitabili in habitabilem, & è conuerso. Et similiter ponunt, quod aetates propter diuersas corruptiones & accidentes

Q VÆ S T. X L VI.

cidentia infinites fuerunt inuictæ, & item corruptæ. Vnde Aristotel. dicit in libro Meteo. quod ridiculum est ex huiusmodi particularibus mutationibus opinionem accipere de nouitate mundi totius.

Ad quintum dicendum, quod si mundus semper fuisset: non tamen parificaretur Deo in æternitate, vt dicit Boethius in fine de consol. quia esse diuinum est esse totum simul abesse successione. Non autem sic est de mundo.

Ad sextum dicendum, quod transitus semper intelligitur à termino in terminū. Quæcunque autem præterita dies signatur ab illa viisque ad istam sunt finiti dies, qui pertransiti poterunt. Obiectio autem procedit ac si positis extremis sint media infinita.

Ad septimum dicendum, quod in causis efficientibus impossibile est procedere in infinitum per se, vt puta si causa quæ per se requirunt ad aliquem effectum, multiplicarentur in infinitum. Sic ut lapis moueretur à baculo, & baculus à manu, & hoc in infinitum. Sed per accidens in infinitum procedere in causis agentibus non reputatur impossibile. Vt puta si omnes cause quæ in infinitum multiplicantur, non teneant ordinem nisi unius causæ, sed earum multiplicatio sit per accidens. Sicut artifex agit multis martelliis per accidens: quia unus post unum frangitur. Accidit ergo huic martello quod agat post actionem alterius martelli. Et similiter accidit hunc homini in quantum generat, quod si generatus ab alio. Generat enim in quantum homo, & non in quantum est filius alterius hominis. Omnes enim homines gerantes habent gradum unum in causis efficientibus, scilicet gradum particularis generantis. Vnde non est impossibile quod homo generetur ab homine in infinitum. Estet autem impossibile, si generatio huius hominis dependeret ab hoc homine, & a corpore elementari, & a sole: & sic in infinitum.

Ad octauum dicendum, quod hanc rationem, ponentes æternitatem mundi, multipliciter effugint. Quidam enim non reputant impossibile esse infinitas animas actu, vt patet in Metaphys. Al gazelis, dicentis hoc esse infinitum per accidens. Sed hoc improbatum est superius. Quidam vero dicunt animam corrupti cum corpore. Quidam vero, quod ex omnibus animabus remanet vna tantum. Alij vero, vt Aug. dicit, posuerunt propter hoc circuitum animalium vt sci-

A R T I C. III.

391

licet animæ separatae à corporibus post determinata temporum curricula iterū redirent ad corpora. De quibus omnibus in sequentibus est agendum. Considerandum tamen, quod haec ratio particularis est. Vnde posset dicere aliquis quod mundus fuit aeternus, vel saltem aliqua creatura, vt angelus: non autem homo. Nos autem intendimus uniuersaliter an aliqua creatura fuerit ab aeterno.

C O N C L V S I O E S T , Mundum in tempore capisse sola fide divina confusat.

A R T I C V I S III.

Vtrum creatio rerum facit in principio temporis.

AD tertium sic proceditur. Videatur, quod creatio rerum non fuit in principio temporis. Quod enim non est in tempore, non est in aliquo tempore. Sed creatio rerum non fuit in tempore. Per creationem enim rerum substantia in esse producta est. Tempus autem non mensurat substantiam rerum, & præcipue incorporalium. Ergo creatio non fuit in principio temporis.

2. Præterea. Philosophus probat quod omne quod fit, fieri habet prius & posterius. In principio autem temporis, cum sit diuisibile non est prius & posterius. Ergo cum creari sit quoddam fieri, videtur quod res non sint creatae in principio temporis.

3. Præterea. Ipsum etiam tempus creatum est. Sed tempus non potest creari in principio temporis: cum tempus sit diuisibile, principium autem temporis indiuisibile. Non ergo creatio rerum fuit in principio temporis.

Sed contra est, quod Genesis 1. dicitur: In principio creavit Deus cœlum & terram.

Respondeo dicendum, quod illud verbum Genes. 1. In principio creavit Deus cœlum & terram, tripliciter exponitur ad excludendum tres errores. Quidam enim posuerunt, mundum semper fuisse, & tempus non habere principium. Et ad hoc excludendum exponitur: In principio, scilicet temporis. Quidam vero posuerunt duo esse creationis principia, unum bonorum, aliud malorum. Et ad hoc excludendum exponitur, in principio, id est, in filio. Sicut enim principium effectuum appropriatur patri propter potentiam, ita principiū exemplare appropriatur filio propter sapientiam: vt sicut dicitur, omnia in sapientia fecisti, ita intelligatur Deum omnia fecisse in principio,

Kk 4 id est,

QVÆST. XLVI.

392 id est, in filio, secundum illud Apostoli ad Colof. i. In ipso, scilicet filio condita sunt vniuersa. Alij vero dixerunt corporalia esse cœrata à Deo mediantibus creaturis spiritualibus. Et ad hoc excludendum exponitur In principio creauit Deus cœlum & terram, id est, ante omnia. Quatuor enim ponuntur simul creatura, scilicet cœlum Empireum, materia corporalis, quæ nomine terra intelligitur, tempus, & natura angelica.

Ad primum ergo dicendum, quod non dicuntur in principio temporis res esse creatæ, quasi principium temporis creationis sit mensura: sed quia simul cum tempore cœlum & terra creatæ sunt.

Ad secundum dicendum, quod verbum illud Philosophi intelligitur de fieri, quod est per motum, vel quod est terminus motus. Quia cum in quolibet motu sic accipere prius & posterius, ante quodcumque signum in motu signato, dum scilicet aliquid est in moueri, & fieri, est accipere prius, & certam aliquid post ipsum. Quia quod est in principio motus vel in termino, non est in moueri. Creatio autem neque est motus neque terminus motus, ut supra dictum est. Vnde sic aliquid creaturæ quod non prius creabatur.

Ad tertium dicendum, quod nihil fit nisi secundum quod est. Nihil autem est temporis nisi nunc. Vnde non potest fieri nisi secundum aliquod nunc. Non quia in ipso primo nunc sit tempus, sed quia ab eo incipit tempus.

CONCLUSIO est affirmans, quam probat S. Thom. ex illo Genes. i. In principio creauit Deus, &c. Horum autem omnium articulorum doctrina sequenti disputatione altius examinanda est.

DISPVT. CLXXVII.

An mundus potuerit esse ab æterno.

Mundum incepisse initio temporis, fides Catholica docet. cap. 1.

Nullam creaturam etiam permanentem, & incorruptibilem potuisse ab æterno incipere, senserunt Albertus, & alijs. cap. 2.

Creaturam permanentem, etiam corruptibilem, sed absque corruptione potuisse esse ab æterno, probabilior opinio fert. cap. 3.

De eternitate motus & generationum an sit possibilis, varie Scholastici docuerunt. cap. 4.

Hoc vniuersum prater generationes substantiarum, & accidentium, quod attinet ad reliqua omnia, potuisse esse ab æterno, probabilior opinio est. cap. 5.

ARTIC. III.

CAPVT I.

Mundum incepisse initio temporis, fides Catholica docet.

De huius vniuersitatibus terram initio, & duratione non eodem modo antiqui Philosophi senserunt nam multi, ut referuntur, lib. 8. Phys. cap. 1. & lib. 1. de celo cap. 10. & lib. 12. Metaphys. cap. 6. quos ipse sequitur, dixerunt mundum ad æternum eodem modo fuisse: sed multo plures, aliquid incepisse, existimabantur, ut p. Aristoteleum i. de celo. cap. 10. 2. Ex haec etiis autem nullus haec tenet docuit, mundum initio durationis creuisse: tametsi nonnulli materialiter coeterum Deo posuerint, quos queruntur, art. 2. commemo- rauimus.

Ceterum fides Catholica est, initio temporis durationis, Deum omnia creasse, sicut constat ex illo, in principio creauit Deus cœlum & terram, &c. vbi particula, in principio, i. initio temporis significat, ut notandum est. disp. 109. c. 2. sic etiam intelligentes patres, quos ibi recensuerunt. Eadem venient declaratur Proverb. 8. Dominus pollet me iniun- turum suarum, anteaquam quidquam facerem & loam. 1. Clarifica me patre apud temporis claritate, quam habui priusquam mundus fuerit. & ad Ephes. 1. Elegit nos ipso ante mundi constitutionem. Eademque sententia in capite firmiter de summa Trinitate, & fide Catholica.

Confirmari vero potest hoc modo. Cum rationes omnes, quæ videntur probare, mundum ab initio durationis ab æterno, frivola sint, vix etiam demonstrantur. Nam noster Benedictus Perer. lib. 15. de principijs secundum naturalium: & ex alia parte ferunt omnes mundationes credant, mundum initium durationis incepisse, etiam secundum rectam Philosophiam hoc nobis certum esse debet.

CAPVT II.

Nullam creaturam, etiam permanentem, & incorruptibilem potuisse ab æterno incipere, senserunt Albertus, & alijs.

Eternum inter Scholasticos, & Christianos diversum est. Philosophos controversum est an sufficienter ratione probetur, non potuisse mundum creari ab æterno; aut sola fide, & revelatione nobis constat, eternum non fuisse. In qua controversia prima sententia est Alberti 2. p. summa, tractat. 1. q. 4. num. 2. sub finem in 2. quest. incidente, & in 2. d. 1. a. 10. Henrici de quodlibet. 1. q. 7. & Marsilius in 2. q. 1. a. 2. in 2. p. illius, & Cliotheou in cap. 8. libri primi de fide Damascenus qui Cliotheou affirmat, nullam proflus creaturam potuisse producere ab æterno. In hac quoque sententia est Bonaventura in 2. distinct. 1. parte 1. artic. 1. quæf. al. docerit enim simpliciter, impossibile esse mundum fuisse ab æterno, si ille producendus erat ex nihil, vt reuera produci debet: at si materia preintelligeretur coetera Deo, concedit Bona, potuisse in ea Deum inducere formas ab æterno: intelligit autem materiam increasam, ut proveniatur a quibusdam hereticis memoratis supra quest. 44. art. 2. & ex eius ratione colligatur: alioqui superuacanea esset etiam distinctio: cum ergo fides doceat, nullam materiam esse posse incrementam, & ita senserit Bona, manifeste sequitur illam docuisse, mundum non potuisse simpliciter esse ab æterno.

Prædicta vero sententia probatur primo testimo-